

Beleid en onderzoek

Het Nederlandse overheidsbeleid kan moeilijk als een „laissez faire”-beleid worden gekarakteriseerd. In de laatste decaden van de opbouw van de welvaartsstaat heeft de overheid haar gebied van zorg systematisch uitgebreid, niet alleen in de breedte (bij voorbeeld via WAO, AWBZ, milieupolitiek) maar ook in de diepte. Voor alle aspecten van het wel en wee van het mondig geworden individu werden regelingen ontworpen, rechten gecreëerd en loketten geopend. Deze wending, waarbij de overheid zich gaat zien als hoeder van de belangen van alle staatsburgers, en speciaal van de zwakkeren onder ons, lijkt mij een juiste interpretatie van de staatstaak. Het ultieme doel van de overheid is de bevordering van het welzijn van de burgers. Dat over de interpretatie van dat welzijn, en met name de weging van huidige en toekomstige belangen, korte en lange termijn, nog veel onenigheid kan ontstaan zij dan met leedwezen geconstateerd.

De vraag rijst dan wat de beleidsmakers weten van de burgers die zij zeggen zo innig te beminnen. Het antwoord hierop kan slechts zijn: betrekkelijk weinig. Het beleid wordt voor een groot gedeelte bepaald door een luidruchtige minderheid. Ik denk hierbij aan een handvol industriëlen met verlichte inzichten, of een vijftigtal kaderleden die in de partijafdeling de gemeentepolitiek bepalen van sommige grote en middelgrote steden, en zich daarbij de regentmentaliteit hebben aangemeten van een „ancien régime”. Deze voorbeelden zijn natuurlijk illustraties van een eenvoudige waarheid: diegenen die tevreden zijn met de status quo houden hun mond en diegenen die ontevreden zijn (of de ontevredenheid als motor voor hun eigen carrière willen gebruiken) verenigen zich tot luidruchtige pressiegroepen. In het algemeen is het moeilijk de zwijgende meerderheid aan het spreken te krijgen.

Een vrij unieke poging hiertoe is onlangs ondernomen. Op initiatief van het *Haarlems Dagblad* heeft een aantal dagbladen, aangesloten bij de Gemeenschappelijke Persdienst (GPD) te Den Haag 1), op 10 september 1983 een groot enquêteformulier over twee pagina's gepubliceerd met het verzoek aan de 700.000 lezers dit for-

mulier ingevuld terug te sturen. Het enquêteformulier bevatte 67 soms vrij gecompliceerde vragen die betrekking hadden op de huishoudelijke bestedingen, in het bijzonder de zogenaamde vaste lasten, inkomen en schulden, de arbeidsomstandigheden, opinies omtrent hervorming van de sociale zekerheid, en enige algemene achtergrondgegevens omtrent gezinssamenstelling, opleiding en affiniteit tot politieke partij en vakbond. De enquête vroeg naar vele bedragen, bij voorbeeld alleen al 17 huishoudelijke posten, lopend van de uitgaven voor elektriciteit, gas en water tot en met die voor huisdieren. Het spreekt vanzelf dat zowel de kranten als de wetenschappelijke begeleiders (mevr. drs. Aldi Hage-naars en ondergetekende) na de publikatie hun adem inhielden. Het ging toch om een experiment dat waarschijnlijk nieuw is in de geschiedenis van de pers en de wetenschap. Tot opluchting van alle betrokkenen was de respons overweldigend (bijna 24.000); natuurlijk vertoonde de respons een zekere *bias* naar de hoger opgeleiden en meer politiek bewusten. Met gebruikelijke herwegingsmethoden was dit echter op aanvaardbare wijze te corrigeren.

Behalve in de methode van dataverzameling en de omvang van het materiaal is de steekproef ook uniek omdat het mogelijk wordt homogene deelsteekproeven van behoorlijke omvang te construeren. We vinden bij voorbeeld enige duizenden uitkeringstrekkers, een steekproef van duizenden tweeverdieners, maar zelfs nog ca. 470 Centruumpartijkiezers en 800 mensen die zich zelf als ongeschoolde handarbeider kwalificeren. De GPD bestaat uit regionale bladen zonder politieke kleur die veelal een hele regio dekken. Het gaat voornamelijk om de „provincie”, hoewel daarin ook een belangrijke bijdrage is verdisconteerd van bij voorbeeld Haarlem e.o. (Randstad), Utrecht (met zijn vreemdelingenprobleem, dat onlangs in *Time* vermeld werd), en Twente (werkloosheid). De resultaten die met het herwogen bestand zijn verkregen blijken op vele punten overeen te komen met gegevens uit andere bronnen. Een eerste rapportage met resultaten vond men in de GPD-bladen van 17 december jl., terwijl een tweede rappor-

tage in de bijvoegsels van 21 januari 1984 zal worden geplaatst.

Wat zijn nu enige opvallende feiten die uit deze steekproef naar voren komen? In de eerste plaats is dat de grote bereidheid tot inleveren om een baan te behouden. Velen zijn bereid 10% of meer in te leveren indien noodzakelijk, zonder gelijktijdige arbeidstijdverkortung. Deze bereidheid is veel groter bij het behoudend deel der natie dan bij progressieven, maar zelfs bij CPN'ers wil 43% indien nodig inleveren. In de FNV (d.w.z. kaderleden en niet-kaderleden) blijkt 68% bereid tot inleveren.

Een tweede punt van belang is de constatering dat ca. 85% met zijn huidige inkomen niet ontevreden is. Ook dit geeft te denken.

Een derde punt van belang lijkt de opinie over de hervorming van de sociale zekerheid in privatiserende richting. Het blijkt dat 46% voor een ander systeem is, terwijl 17% het niet weet. 37% van de respondenten lijkt het huidige systeem overeind te willen houden. In de PvdA zijn diegenen die het huidige systeem willen conserveren het talrijkst, nl. 47%. (Bij de CPN zelfs 60%.)

Een vierde punt van belang lijkt het feit dat meer dan 40% van de huishoudens kan worden gekwalificeerd als tweeverdieners. De éénverdienershuishoudens verdienen netto per jaar ca. f. 33.000, terwijl de tweeverdieners f. 45.500 thuisbrengen. Het ene gezin levert daarvoor ca. 40 arbeidsuren, het tweede type ca. 66 arbeidsuren. Zoals onlangs ook door prof. dr. F.W. Rutten bepleit, wijst dit op de noodzaak het inkomensbegrip te herijken. Het afstellen van de inkomenspolitiek op de éénverdiener is zinloos geworden. Men dient rekening te houden met het samenlopen van inkomens en uitkeringen in één huishouden. Een exclusief afstellen van de inkomenspolitiek op twee- en meerverdienerseenheden lijkt nog voorbarig.

Met deze vier punten zijn enige krenten uit de pap gehaald. Er zijn echter veel meer punten met (potentiële) beleidsrelevantie die in genoemde rapportage worden belicht. Op één vraag is er echter geen antwoord gekomen. Waarom is van de zijde van de politieke beleidsmakers, hoewel ze door de GPD tot commentaar werden uitgenodigd, nauwelijks reactie gekomen? Het zullen wel redenen zijn geweest van opportuniteit, en ongetwijfeld zeer move-rend.

1) De bladen waren: *Arnhemse Courant* (Arnhem), *Brabant Nieuwsblad* (Roosendaal), *De Gooi- en Eemlander* (Hilversum), *Haarlems Dagblad* (Haarlem), *Limburgs Dagblad* (Heerlen), *Nieuwe Noordhollandse Courant* (Purmerend), *Provinciale Zeeuwse Courant* (Vlissingen/Middelburg), *Tubantia* (Enschede), *De Typhoon* (Zaanstad), *Utrechts Nieuwsblad* (Utrecht).